

De Marke Klein Driene (26)

G.J. Welberg

Onderstaand vervolgen wij de serie over de Marke Klein Driene. Mede door noodzakelijk te plaatsen gedateerde andere bijdragen moest deze reeks, waarvan het laatst gepubliceerde gedeelte in het decembernummer 1997 verscheen, enige tijd overstaan.

Grenskwestie

In de tijd van het markebestaan kwam het dikwijls voor dat er om een bepaalde reden plotseling twijfels onstonden over de loop van markegrenzen. Er is bijna geen marke in Twente die gedurende haar bestaan niet met dit fenomeen te maken heeft gehad. Langdurige conflicten tussen twee marken waren dan het gevolg. Een bekend voorbeeld, dat op dit gebied de kroon spant, is het geschil over de markegrens tussen de aan elkaar grenzende marken Noetsele en Notter bij Nijverdal. Noetsele gelegen in Salland en Notter in Twente. Eeuwen lang is hierover getwist en geprocedeerd.⁽¹³⁴⁾ Pas in de vorige eeuw werd een oplossing geforceerd omdat de markeverdeling in het verschiet lag. Voor Noetsele was dat in 1849 en voor Notter in 1844.⁽¹³⁵⁾ Dichter bij huis was begin vorige eeuw de vraag aktueel omtrent de situering van het erf Feubeler nabij de grens tussen de marken OeleWoolderzijde en Woolde.⁽¹³⁶⁾ Dikwijls doorsneden markegrenzen de gemeenschappelijke heide- en veengronden. De economische betekenis van deze gronden voor de markebewoners is eerder duidelijk gemaakt. Het hoeft dan ook geen verwondering te wekken dat, indien 'boetnmaarksen' het lef hadden plaggen of turf te steken in de 'eigen' gemene markegronden, er een basis voor herrie met de burens gelegd was. Het was in dergelijke situaties van belang om precies te kunnen zeggen hoe de markescheiding zijn loop had. In veel gevallen kon daar niet direct een antwoord op gegeven worden omdat er soms generaties lang geen problemen waren geweest en daarom de kennis omtrent de juiste loop van de grens was verwaterd.

In de meeste gevallen werden zware zwerfstenen gebruikt om de grens of laak te markeren. Ook werd wel gebruik gemaakt van natuurlijke grensmarkeringen, zoals een beek of riviertje en oude, dikwijls gemerkte, bomen. Als we de oude schrijvers mogen geloven hebben de markegrenzen nog tot in het begin van deze eeuw tot de verbeelding van de markebewoners gesproken en waren ze een bron voor sagen. Men bracht zogenaamde 'loakmennekes' ter sprake die 's nachts op de Twentse heidevelden met gloeiende kettingen (landmeters-

ketting) rondspookten. Het zou de straf voor de landmeters zijn die vroeger vals gemeten hadden.⁽¹³⁷⁾ Grimm verhaalt van straffen voor hen die de grenstekens verplaatsten. Zo iemand moest 'ten halve lijve' ingegraven worden om vervolgens door een onervaren ploeger met een nog ongebruikte (dus scherpe) ploeg zijn hart te laten doorklieven. Hij die de boombast, waarin een laakmerk was aangebracht, beschadigde moest met zijn darm aan die boom genageld worden en er zolang omheen gedraaid worden totdat hij het leven had gelaten en de boom een nieuwe bast had gekregen.⁽¹³⁸⁾ Indien de noodzaak bestond ergens een nieuwe grenssteen te plaatsen dan werd daar de nodige aandacht aan besteed. Men moest immers weten en vooral onthouden wat de betekenis van die steen was. Allicht zullen daar bewoners van de betrokken marken bij aanwezig zijn geweest. Er schijnt echter ook het gebruik bestaan te hebben om daar de kinderen bij uit te nodigen die ter gelegenheid van de nieuwe grensmarkering werden getraceerd op geschenken maar bovendien ondergingen ze een fikse aframmeling. Zodoende moest het hen hun levenlang bijblijven wat de bedoeling van die steenplaatsing was geweest.⁽¹³⁹⁾

Een tweede aanleiding tot grenstwisten was het illegaal bouwen of betrekken van een onderkomen door een persoon of gezin in de directe nabijheid van een markegrens. Zo'n huishouden diende vanzelfsprekend bij te dragen in de verschillende belastingen die meestal markegewijs werden geïnd. Een probleem ontstond indien de 'setters' (belastinginners) van b.v. marke A kwamen om geld te beuren en dan van de nieuw ingekomen bewoner te horen kregen dat deze van mening was in marke B te wonen, of omgekeerd. Terstond zal zich dan de vraag hebben aangediend hoe de markegrens dan wel precies liep. Een dergelijke situatie deed zich in de tweede helft van de 18e eeuw voor tussen de marken Groot en Klein Driene. Een eerste aanwijzing daarover vinden we in het markeboek. In de notulen van de holtink van 8 juni 1765 staat dat er sprake is van 'het verschil over het huisjen tusschen Groot en Klein Driene'. De plek in kwestie zou door de marke-richter en enkele gecommiteerden met een bezoek vereerd worden. Er gingen 13 jaar voorbij eer we er in het markeboek weer wat over vernemen. Het verslag van de holtink van Groot en Klein Driene van 12 mei 1778 zegt: 'in opzichte van 't questieuse huisje zullen de goedheren (bezitters der erven) ten overstaan van wederzijdse oude boermannen op heden in ogenschijn en geëxamineerd worden'. Of deze bezoeken zijn uitgevoerd en wat er dan mee is gedaan blijft duister.

Grensbeschrijving

Wel stuurde de rentmeester van het huis Hengelo, Betger, enkele maanden later een beschrijving van het verloop van de bewuste markegrens aan de

toenmalige plaatsvervangend landrentmeester van Twente Hendrik Jan Bos die tevens verwalter richter van het gericht Oldenzaal was:

Memorie:

Voor zijne Wel Edel Gestrengen De Heer Rigter Bos a Oldenzaal.

Van de scheidinge der markte tussen Klein en Groot Driene:

Begint de laak aan de Hollenberg an het agterste vonder en gaat van daar in den graaven aan Nijhofsmaat. Hier staat de laakpaal. Dan gaat het langs den Elsmos heen alwaar een steen gestaan die gesonken. Dan tot aan den Lavoort kort bij de brug. Van daar gaat het nae het Oosterrot waar de man het huis opgeset. Word gesezt dat een laaksteen in de melkkaamer was gesonken. Van da nae den steen bij Pallast schoppe'.

Hengelo den 29 august 1778, was getekend Betger.

Even ter oriëntering: De 'Hollenberg' en 'het agterste vonder'. Dit is ongeveer het punt waar de Spechtweg uitkomt op de Lijsterweg. 'Den Graaven aan Nijhofsmaat' is mogelijk een punt nabij het spoorwegviaduct over de Beethovenlaan. 'Den Elsmos' is het gebied ten weerszijden van het beekje dat vanuit de vijver bij het 'Zwafert' richting spoorlijn loopt. Bij de realisering van de woonwijk Groot Driene is het gebied aan weerszijden van de beek behoorlijk opgehoogd. Het waterniveau in de vijver van het 'Swavert' geeft nog het oude peil aan. 'Den Lavoort' is waarschijnlijk een plek geweest daar waar vroeger de Elsbeek onder de vroegere Bloemendaalweg doorstroomde. Er is immers sprake van een brug. Nu zal dat ergens nabij de J.Perkstraat zijn. 'Het Oosterrot' moet het gebied zijn rondom de Schoppenweg. En 'Pallast-schoppe' is een deel van het latere erf Bekkedam geweest dat heeft gestaan aan de Pallastweg, nu een punt op de zuidelijke oprit naar de A1. (Hengelo Noord)

Ruim drie jaar later, op 8 september 1781, verscheen Hendrik Jan Bos ook hier weer op het toneel, nu als plaatsvervangend richter van Oldenzaal. Hij liet weten het nodig te vinden andermaal een samenkomst bij het bewuste huis te organiseren en wel 'woensdag den 12 dezer des agtermiddags te twee uur'. Dit omdat 'de markenscheiding van Groot en Klein Driene nog niet ver-effend is egter hoog nodig dat ten eerste werde afgedaan'. Bos noemde toen ook de naam van de bewoner van het huis waar alles om te doen is. Het blijkt Arend Bos te zijn 'aan 't Oosterrot'. Arend heeft met het betrekken van zijn onderkomen de buurt behoorlijk op stelten gezet. Hendrik Jan Bos verwachtte dat dan de plaatsvervangend marke-richter (rentmeester Betger van het huis Hengelo), de gecommiteerden en de boermannen aanwezig zouden zijn. Elke partij moest dan 'zijne bewijzen tot die zaak of bij geschrift of getuigen voor brengen'.

Het moet toen een drukte van belang zijn geweest

daar in het Oosterrot. Of Arend hen in huis heeft genodigd voor de koffie?? Trouwens, ook van deze bijeenkomst is geen verslag of iets dergelijks teruggevonden.

Getuigen

Twee jaar later, op 23 augustus 1783, verstuurd Betger nog een brief naar richter Bos waarin hij hem meedeelde dat hij samen met de boerrichter Hermen Smit (ter Holtmaat, aut.) en Swaverink bij Gerrit ter Becke aan huis waren geweest om van hem te horen of hij het eens was met het hiervoor beschreven grensverloop. Gerrit ter Becke was al op leeftijd en in dergelijke gevallen werden dikwijls de oude markegenoten benaderd voor een nadere verklaring. Zo beweerde Gerrit 'dat hij nog jongh sijnde geweest, sijnen gang uit de schoole bij Beernink staand (in de directe omgeving van de oude Drienerschool aan de Driener Esweg, aut) neemende voor de laaksteen bij den Elsmos verscheiden rijse met eenen pratstok op die steen gestooten'. Verder bevestigde hij het verloop van de grens. Temeer 'dat hem wel bewust altoos van oude lieden hooren seggen dat de laak tussen Groot en Klein Driene soo gegaan'. Ook Jan in Swaveringsmaat (later Drilscholten, aut.) 'oud in de 80 jaaren segt ook dat hij niet anders weet en verstaan had van de oude boerrichters en lieden dat de laak tussen Groot en Klein Driene had gegaan als hem in de memorie was voorgeleesen'.⁽¹⁴¹⁾ Weer twee jaar later, in juni 1785, nam ook de toen in functie zijnde boerrichter van Klein Driene, Mannes Beernink als bewoner van het erf Esselink, eveneens het initiatief om het grensverloop met Groot Driene op schrift te stellen. Dat liet hij tevens doen door zijn medemarkebewoners. De beschrijvingen komen in grote lijnen overeen met hetgeen Betger op papier had gezet. Het was ondertekend door Gerrit Esselink of Asselherms, Derk Hollink, Jannes ten Katte, Rotger Zwafert, Wielleem Bruiens, Gerriet ter Bekke, Herm ter Hoeltmaet en Berent Graven. De beschrijving werd door ieder nog besloten met dezelfde woorden zoals Gerrit Esselink of Asselherms dat beschreef: 'heeft niet anders hooren seggen als daer de laek heen gaet van zien olders'. Berent Graven beweerde nog 'en zelfs daer op gezeten op den steen bij Oosterrot'.⁽¹⁴²⁾ We constateren een redelijk primitief taalgebruik maar de duidelijkheid laat niets te wensen over. Allen bleken bereid hun verklaring onder ede te bevestigen.

134. v. Engelen van der Veen, Marke Varia, V.M.O.R.G., 42e stuk 1925.

135. Zie noot nr. 133

136. Dr. H. Reynders, Over markenscheidingen, 't Inschrien, april 1990.

137. W.G.A.J. Röring, Kerkelijk en Wereldlijk Twente.

138. D. Taat, Over loakstenen en markezaken Enschede-Lonneker, Jaarboek Twente nr.9, 1970.

139. P.v.d. Maas, Onstaan, doel en inrichting dere marken. Uitgave stichting Heemkunde Ootmarsum.

140 t/m 145. R.A.O., toegang nr. 3.1, inventaris nr. 3722.

De Marke Klein Driene (27)

G.J. Welberg

Kondschappen

Vervolgens liet richter Bos de genoemde personen op 9 november 1785 dagvaarden voor het landgericht van Oldenzaal om daar 'kondschap der waarheid' te geven. Hij achtte het belang van hun opkomst voldoende groot om op te merken dat 'als van deze niet gaan kunnen moeten op een wagen gebracht worden'. Overigens bleek van het genoemde stel Herm ter Holtmaat vervangen te zijn door de al eerder genoemde Jan in Swafersmaat. De vier eerst genoemden moesten zich om één uur melden en de laatste vier om twee uur in de middag. Onder die 'kondschap der waarheid' moeten we verstaan dat de heren 'na gedaane scherpe erinneringe-van de swaare straffe des meineeds en daarop informa-na de Roomse wijze gepresterden eede' antwoord op dertien zogenaamde 'vraagarticulen' moesten geven. Inmiddels bleek de oude Gerrit ter Bekke overleden te zijn.

Omdat de meeste antwoorden op deze vragen eenzelfde strekking hebben zal ik m.u.z. van het 1e artikel bij de andere vragen telkens één antwoord van verschillende ondervraagden weergeven. In het 1e artikel werd gevraagd naar de ouderdom en verwantschap van de ondervraagden. Gerrit op Esselink of Asselherms Gerrit is 50 jaar oud en onverwant aan zijn medegetuigen. Derk Hollink verklaarde omtrent 60 jaar en 'onbevriend' te zijn. Jannes ten Katte was ongeveer 36 jaar en onbevriend.

Rotgert Swavert was 'in de vijftig jaaren oud' en onbevriend.

Willem Bruins was 'hoog in de zestig jaaren' en onverwant.

Jan in Swafersmaat in het 83e jaar en onverwant Berend Graven was in de 60 jaren oud en onverwant.

Artikel 2. Zijn getuigen niet alle boermannen van Klein Drine of hebben ten minste niet van jongs af aldaar gewoond en verkeert?

Ieder bleek van jongs af aan in Klein Driene gewoond te hebben m.u.v. Jan in Swafersmaat die 'zedert zeventig jaaren aldaar gewoond had'.

Artikel 3. Dan weeten immers zeer wel of hebben ten minsten altoos van hunne ouders en andere nabestaande als ook van andere oude lieden hooren verhalen dat de laak of limietscheiding tusschen Groot en Klein Drine loopt of gaat als volgt: Van het agterste vonder na Hengelo aan, gelegen aan den soogenaamden Hollinkberg. Jannes ten Kotte verklaarde daarop dat hij het gevraagde in deesen artikel van zijn wijlen vader en andere oude lieden wel gehoord heeft en ver-

staan dat de lemietscheiding tusschen Groot en Klein Drijne begint van den steen gelegen aan't agterste vonder bij den Hollenberg naar Hengelo aan'.

Artikel 4. Voorts van daar naar den graaven van Nijhofsmaat in welke nog bij droogte een paal te zien is. Van oude lieden altoos voor een laakpaal gehouden'. Jan in Swafersmaat geeft hierop als antwoord 'dat hij van oude lieden wel heeft hooren zeggen dat de

Landelijk Driene.

laake gaat van daar naar Nijhofsmaate alwaar een paal in den graven gestaan heeft, die hij voor meer dan twintig jaaren zelfs wel gezien heeft dog nu weg is'.

Artikel 5. Voorts vandaar langs den Elsmors heen alwaar naar het eenparig verhaal van oude lieden ook een laaksteen gestaan zoude hebben, die echter gezonken zoude weezen? Rotgert Zwafert verklaart hierop' dat zover hij weet de laake gaat van Nijhofsmaate naar of langs den Elsmors heen. Alwaar naar het zeggen van oude lieden een laaksteen sou gestaan hebben. En dat hij uit de mond van den ouden Gerrit ter Bekke heeft hooren zeggen dat hij dien steen zelfs gezien had, leggende in Beerninks hooiland'.

Artikel 6. En hebben getuigen niet oude boeren gesproken die verhaald hebben dat se dien steen nog zelfs gekend en gezien hebben? Hierop geeft Jan in Swafersmaat als antwoord 'dat hij wel oude lieden gesproken heeft die den gevraagden steen bij den Elsmors gezien hebben en onder anderen van den voor eenigen daagen gestorven Gerrit ter Bekke die aan hem verklaard heeft dat hij wel tien maal op dien steen heeft gestaan'.

Artikel 7. Voorts vandaar naar den Lavoord kort bij de brugge? Derk Hollink zegt hierop 'dat hij altoos heeft hooren zeggen dat van daar de laake gaat naar den Lavoord, kort bij de brugge, alwaar naar 't zeggen ook een paal sou gestaan hebben, dog die andere hielden voor een paal van de brugge.

Artikel 8. En van daar naar het Oosterrot daar

nu het huis van Hermen Jan in 't Nije staat en alwaar na het seggen of verhaal van alle oude lieden ook een laaksteen gestaan of geweest is'. Hierop geeft Berend Graaven als antwoord: 'dat hij uit de mond van wijlen Jan Smienk, bij hem in de andere zijde van 't huis gewoond, dikwijls heeft hooren zeggen dat toen hij bij Bergerink in Groot Drijne voor knegt of jonge woonde, meenigmaal op de gevraagde steen gezeten had toen er nog geen huis gezet was'.

Artikel 9. En eindelijk van daar na of op den steen staande bij Pallast schoppe'. Gerrit op Esselink of Asselherms Gerrit verklaart hierop 'dat de laake gaat van 't Oosterrot na of op den steen staande bij Pallast schoppe'.

Artikel 10. Beide laatste getuigen alleen te vraagen of niet een suivere waarheid is dat meer als eens van wijlen Jan Smeink hebben hooren zeggen en verhalen dat hij den laaksteen bij het Oosterrot gestaan hebbende niet alleen dikwijls gesien maar zelfs op dien steen gezeeten heeft'. Volgens Jan in Swafersmaat heeft 'Jan Smeink of de Fotte het gevraagde in deelen articul wel hooren zeggen. En dat hij als verkenhoeder wel tien maal op den steen gezeten had'. De laatste drie vragen waren gereserveerd voor de inmiddels overleden Gerrit ter Bekke. Hij heeft ze niet meer kunnen beantwoorden. Voor de volledigheid volgen hier die vragen nog.

Artikel 11. Of hij niet als een jonge ter school gegaan heeft in Groot Drijne'

Artikel 12. Of niet van daar na huis gaande den Elsmors dikwijls gepasseerd is?

Artikel 13. Of niet den laaksteen aldaar gestaan hebbende meer als eens gesien, ja

zelfs met zijn prakstok verscheiden keeren daar op gestooten heeft?¹⁴³

Op gelijke wijze werden ook vijf oude boeren uit Groot Driene ondervraagd, zij het bijna twee jaar later op 4 juli 1787 en met andere vragen. Ambtelijke molens draaiden ook toen niet al te snel.¹⁴⁴

Commentaar

Op beide 'kondschappen' is door Hendrik Jan Bos kritiek geleverd en op schrift gesteld. Bos plaatste bij de beweringen van de vertegenwoordigers van Groot Driene de nodige vraagtekens. O.a. werd weliswaar bevestigd dat er twee laakstenen bestonden 'd eene bij 't vonder kort bij den olijslager, en de ander bij den Pallast'. Dat daar tussen in nog andere grensstenen zouden bestaan was hun onbekend. Zulke getuigen, aldus Bos 'zou men in menigte kunnen krijgen die dit niet eer gehoord hebben dan nu, het kwam ook niet te pas voor dit verschil', dus bewees deze bewering niets. Indien de grens werkelijk in een rechte lijn van het vonder naar de steen bij Pallast zou lopen dan zouden meerdere erven die altijd onder Klein Driene hadden behoord, ook onder Groot Driene moeten vallen. Wel had getuige Berend Bergerink uit Groot Driene van wieldraaiers Roelof gehoord 'dat hij zijn huis niet verder naar Groot Drijne wilde zetten om geen dispuut met de boeren van Groot Drijne te hebben'. Dat kan wel zo zijn merkte Bos op 'dog kan zo wel uit raillerije dan met ernst zijn gezegt'. Zo de grens linea recta zou gaan van de steen bij het vonder naar die bij Pallast zou ook het huis van wieldraaiers Roelof in Groot Driene hebben gelegen.

Wieldraaiers Roelof blijkt Roelof ter Beek te zijn en de plek waar hij zijn huis had neergezet is nog steeds een bewoonde plaats. Het is nl. de woning die onmiddellijk grenst aan de zuidkant van het sportpark 'de Noork' van de sportvereniging B.W.O. Nu nog is deze plaats bekend als de 'Wes-Roolf' plaats. De naam is afgeleid van de voornamen Wessel en Roelof die beiden in de familie Ter Beek voorkwamen.

Volgens Bos 'bewijzen alle deze verklaringen in opzigt van den loop der limitscheiding bijna niets'. Heel anders beoordeelde hij de verklaringen van de boeren van Klein Driene. Misschien is het woord beoordelen hier niet geheel juist omdat hij nogal waarde toekent aan zijn veel voorkomende opmerking nl. dat de getuigen van Klein Driene 'genoegzaam eenparig verklaren'. De bewering van Jan in Swafersmaat over de mededeling van Gerrit ter Bekke aan hem over het feit dat Ter Bekke wel tien maal op de steen in de Elsmars gestaan had acht hij 'een vrij sterk bewijs'. Verder is Bos van mening dat 'het gesustineerde van die van Klein Drijne in opzigte van d'oude lakengang tuschen beide markten, onzes dunkens vrij klaar opgeheldert tegen de bloote ontkenningen der getuigen voor die van Groot Drijne'. Hij besluit dan ook met de opmerking dat 'bij balancering van wederzijdsche condenschappen, die van Klein Drijne prevaleren boven die van Groot Drijne en dat daarna of omtrent op die wijze de limitscheiding dient gereguleerd te worden'.

Bronnen:

140 t/m 145. R.A.O., toegangnr. 3.1, inventarisnr. 3722.

Wordt vervolgd.

De Marke Klein Driene (28)

G.J. Welberg

Discussie

In het markeboek lezen we vervolgens in het verslag van de holtink van 9 augustus 1787 dat er is 'gedelibereerd over het huis of woninge van Bos Arent en de limiten van bijde markten'. Er was besloten om de opgemaakte condschappen uit te wisselen tussen de goedheren van de beide marken. Een in te stellen commissie diende over de kondschappen van gedachten te wisselen en daarover een 'memorie op te maken'. Binnen 14 dagen moest andermaal op de 'questieuse plaatse' overlegd worden 'hoeverre en hoedanig men dit verschil uit den weg zou kunnen ruimen'. Tijdens de eerstvolgende markevergadering van Groot en Klein Driene zou over deze zaak 'finael worden geresolveert'. De ingestelde commissie bestond uit doctor Nagel, Jan Blijdenstein, Jannes Nijhof, H.J. Bos en doctor Palthe namens de ambtman Boeckering. Om acht uur 's morgens moest men op de afgesproken plaats aanwezig zijn.

Uit een samenvattend rapport dat door Bos voor de geplande holtink op 12 september 1787 was opgesteld blijkt tevens dat hij samen met de andere gecommiteerden de limietscheiding 'verscheiden reisen in ogenschouw had genomen'. Indien het werkelijk zo zou zijn als die van Groot Driene beweerden, dus als de grens 'in eene regte linie van de steen bij 't vonder van Hollinkberg tot op den steen bij Pallastshoppe' zou lopen dan zou een groot deel van Klein Driene dat altijd tot het gericht van Oldenzaal had behoord, nu tot Groot Driene behoren. (dus kennelijk onder het gericht van Enschede vallen, aut.). Deze opvatting werd door Bos als 'absurt en notoir onregt' beschouwd. Bovendien was de afstand tussen die twee stenen 'ongeveer een half uur gaans' wat bij laagstenen ongebruikelijk was en, men zou niet eens van de ene steen op de andere kunnen zien vanwege de vele huizen en bossen die zich tussen beide bevonden. Tot slot wil Bos zich met de overige goedheren en geërfden over deze zaak 'wel inlaten en buiten projuditie daarover handelen' (bemiddelen buiten zijn functie als verwalter rechter) indien daarover een minnelijke schikking zou kunnen gemaakt worden.⁽¹⁴⁵⁾

Ondanks de zorgvuldigheid waarmee de kwestie werd behandeld zegt het verslag van de holtink van 12 september 1787 dat er weliswaar is 'gedelibereert over de

questie van het huis van Schoppen Arent doch nae wederzeits debatten geen minlijk vergelijk heeft kunnen getroffen worden en is dus dit verschil ongepreajudiceert (zonder beslissing) in statu quo gebleeven'. De onderhandelingen waren dus moeizaam verlopen en zonder resultaat. Als bijzonderheid mag opgemerkt worden dat Arent Bos hier ook Schoppen Arent genoemd werd. Door deze bijnaam weten we om welke woning het gaat. Dit huis, een boerderij, bestaat nog steeds en is op het nippertje ontkomen aan de uitbreidingsdrift van Hengelo. Lange tijd is deze woning deze eeuw bewoond geweest door Frans Koekkoek op Munsterhuis die in zijn leven als bijnaam 'Schopn-Frans' had. Een duidelijke verwijzing naar Schoppen Arent. Die bijnaam is zeer waarschijnlijk afgeleid van het woord 'schöp', de schuur die dient als opslag voor landbouwgereedschap, de oogst en ook wel voor het opstallen van vee. Mogelijk heeft Arent Bos een dergelijke schöp betrokken c.q. verbouwd als woning. Het erf is de enige bebouwing aan de markeoverschrijdende Schoppenweg.

De oplossing

Nu weer terug naar het verloop van de vastgelopen onderhandelingen. Het eerstvolgende bericht dateert van weer drie jaar later en is als verslag van de markevergadering over de marken Groot en Klein Driene in het markeboek bewaard gebleven. De ontknoping beschouw ik toch als verrassend en het lijkt me daarom goed dit verslag in zijn geheel weer te geven:

'Goedsheeren vergadering gehouden over de marken Groot en Klein Drijne op den Huise Hengelo den 9 september 1790.

Verwalter Erfmarkenrichter C.G. Betger.
Assessoren: De heer H.J. Bos, verwalter landrentmeester van Twente, de heer dr. B. Nagel wegens de heeren van de Ridderschap.

"Mestveurn"

Interieur "Los Hoes" Twente

Bij resumptie gedelibereerd zijnde over de kwestie alnog subsistierende tussen de marken Groot en Klein Driene over de wooninge van Arend Bos of Schoppen Arent. Of deselve tot de eerst gemelte marke, dan wel tot Klein Driene behoord. Is na lang debat en na dieverse door de goedsheeren gedaane voorstellingen aan de boermannen ten wedersijden om sich hierover in de minne te vergelijken, door de boermannen geaccordeert en overeengekoomen dat de gemelte wooninge van Arent Bos of Schoppen Arent sal behooren tot de marke Groot Driene en dat de limietscheiding aldaar sal worden bepaald door een steen die op het hoek van het huis van gemelte Arend Bos aan die beneden einde (aan de kant van de niendeur, deel-deur aut.), nae de zijde van Klein Driene heen sal worden gelegd en voortaan tot een limietscheidinge tuschen de bijde voorseijde marken sal gehouden en erkent worden. Waarteegen die van Groot Driene de kosten die over deese kwestie ten wederseiden en dus meede door Klein Drijne aangewend sijn, alleen en ten vollen aanneemen te betaalen. En sullen de verdere onafgedaane markenscheidingen ten eersten op approbatie onderling moeten afdoen en vereffenen en daarvan aan de goedsheeren doen blijken om ten markenprotocolle geregistreert te worden en so ver sij sich hier over onderling niet mogten kunnen vinden, word den heer houtvester Lammers versogt en gecommiteerd om zulks so mogelijk finaal ten einde te brengen en afdoen.

Aldus gedaan en geslooten op dag en natuur als booven.

Was getekend: C.G. Betger verwalter markenrigter, H.J. Bos verwalter landrentmeester, B. Nagel q.q., J.E. Lamberts q.q., Antony ter Bruggen, Jannes Nijhof, Jan Bous, Hindriek Wolterink,

Manes Elferink, Jan Hermen Bos, Gerrit Nijhuis, Gerrit Swaffert weegens Hollink.

Feitelijk kan hieruit opgemaakt worden dat het verloop van de markegrens tussen Groot en Klein Driene door een compromis is vastgesteld. Hoe de grens aanvankelijke precies heeft gelopen zal wel voor altijd onbeantwoord blijven. Dat Groot en Klein Driene ooit één marke hebben gevormd lijkt mij aannemelijk. Nergens is echter vast te stellen wanneer en om welke reden Klein Driene van Groot Driene is afgescheiden. Wel weten we dat de abdij Werden aan de Ruhr een erf in Klein Driene heeft bezeten dat in de late middeleeuwen Urekinck werd genoemd. De historie van dat erf is redelijk te volgen en we hebben te constateren dat het vroegere hotel 'Pentrop', nu 'China-Tuin', nog een voortzetting van dat erf is. Omdat er zeer oude registers van die abdij bewaard zijn gebleven weten we dat over de jaren 1332-1343 bij de vermelding van dat erf wordt opgemerkt dat het in 'Drine' is gelegen in de parochie Oldenzaal. Juist dat laatste wijst er op dat Klein Driene dan al van Groot Driene is afgescheiden, omdat in het andere geval ongetwijfeld zou zijn vermeld dat de boerderij in de parochie Enschede had gelegen.

Markering

Zoals op de holtink was afgesproken moest de nieuw vastgestelde grens nog gemarkeerd worden. Zonodig met assistentie van de houtvester Lammers. Weer een jaar later, in het verslag van de holtink van 13 september 1791, werd opgemerkt dat 'ten opzichte van de limytscheidinge van Groot en Klein Drijne de ingezetenen hebben aangenomen om dezelve binnen 14 dagen finaal tot stand te brengen en de laakstenen te zetten'. Men was in 1790 weliswaar een grensscheiding overeengekomen en men had zelfs toegezegd dit 'finaal af te doen' maar na een jaar moest dat 'afdoen' nog wel gebeuren. Ook dit past geheel in de trage afwikkeling van deze zaak. Dat het er wel van gekomen is zien we als we de eerste kadastrale kaart uit 1832 bekijken. De bewuste markegrens is er duidelijk op aangegeven en tussen de steen bij de Hollinkberg en die bij de 'schoppe' van Pallast is op de meest zuidelijk punt van de grens, in de Elsmars, een grenspaal en bij het huis van Schoppen Arent een grenssteen geplaatst.

Bronnen:

140 t/m 145. R.A.O., toegang nr. 3.1, inventaris nr. 3722.